

У ПОШУКАХ МОДЕЛІ

Василь Терещенко, Андрій Смицнюк та ін.

Ключові компетентності

1 Вільне володіння державною мовою

3 Культурна компетентність

2 Здатність спілкуватися рідною та іноземною мовами

4 Інші ключові компетентності

ІЄРАРХІЯ ЗАСАДНИЧИХ ДОКУМЕНТІВ

МОДЕЛЬНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Загальні результати

Обов'язкові загальні
результати навчання
(групи)

Розподіл годин на
галузі

Очікувані результати
навчання

Комплекс
обов'язкових
освітніх компонентів

Пропонований зміст

Очікувані
результати
навчання

Перелік і
послідовність тем

Розподіл тем за
роками та кількістю
годин

Кількість годин на
тему

МОВНО- ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Метою мовно-літературної освітньої галузі є:

формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного й національного самовираження, користуватися цими мовами в особистому й суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Здобувач/здобувачка освіти:

Взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;

сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її для збагачення свого досвіду;

Висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови;

досліджує індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх;

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

5 клас

1. Світ фантазії, мудрості (міфи, казки, літературні казки) (19 годин)
2. Історичне минуле нашого народу (літописи, перекази) (11 годин)
3. Рідна Україна. Світ природи» (16 годин)
4. Література рідного краю (4 години)

1. Казки народів світу (18 годин)
2. Природа і людина (8 годин)
3. Світ дитинства (10 годин)
4. Сила творчої уяви (8 годин)
5. Сучасна література. У колі добрих героїв (8 годин)

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

6 клас

6. Загадково прекрасна і славна давнина України (18 годин)
7. Я і світ (14 годин)
8. Пригоди і романтика (12 годин)
9. Гумористичні твори (7 годин)
10. Література рідного краю (4 години)

6. Міфи народів світу (7 годин)
7. Пригоди і фантастика (16 годин)
8. Людські стосунки (12 годин)
9. Поетичне бачення світу (6 годин)
10. Образ майбутнього в літературі (4 години)
11. Сучасна література. Зростання і взаємини зі світом (4 години)

Алегорія. Байка. Мораль

Чи властиві риси вдачі Мухи й Бджоли людям? Звичайно ж, так. Усі люди різні: кожен має свої вади й переваги. Мабуть, тим світ і цікавий. Кожна культурна й освічена людина прагне досконалості, тому постійно працює над собою, учить на помилках. Байки теж навчають бачити у тваринах людські вади, а отже, й уникати їх. Наділення тварин і рослин рисами людського характеру називається *алегорією*. Отже, байка має алегоричний зміст, що є однією з основних рис цього літературного жанру. Також однією з прикмет байки є наявність смішного, комічного, а саме — гумору чи сатири. Про те, чим гумор відрізняється від сатири, уже йшлося у вступній статті цього розділу. Нагадаємо лише визначення цих понять.

Сатира — особливий спосіб художнього зображення дійсності, який полягає в різкому осміюванні негативного. Отже, твори викривального характеру називають *сатиричними*. А *гумор* — це зображення смішного в життєвих явищах і людських характерах у доброзичливому, жартівливому тоні. Саме цим гумор відрізняється від сатири.

Об'єктом викривання таких негативних людських рис, як лінощі, привласнення плодів чужої праці, є Муха. До речі, ми не випадково звернули увагу на останні три рядки в одному із запитань після тексту байки «Муха і Бджола» — вони є ніби висновком, що повчає читача. Повчальний висновок у байці називається *мораллю*. Отже, *байка* — це невеликий, здебільшого віршований повчально-гумористичний чи сатиричний твір алегоричного змісту.

Байка належить до *ліро-епічних жанрів* літератури, бо в ній розповідається про вчинки персонажів (тобто є сюжет) і разом з тим у прямій формі виявляється ставлення автора до цих учинків, до героїв твору. Отже, в одному творі є й епічні елементи (розповідь про події), і ліричні (емоційність, віршова форма).

Зверніть увагу на будову байки: вона складається з двох частин — *оповіді* (тут розгортаються події) та *моралі* (тут автор робить повчальний висновок).

БАЙКА
ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖАНР

Байка — це відповідь на запитання, поставлені перед людиною самим життям.

Олександр Потебня

У міфах наші пращури втілювали свої уявлення про створення й будову світу. А як людині жити, якими моральними нормами керуватися — цього навчали казки, прислів'я, приказки та байки, які теж мають повчальний зміст.

Байка як жанр літератури спирається на традиції фольклору. У ній поєдналися ознаки казки про тварин і прислів'я. Персонажам, які прийшли в байку з усної народної творчості, притаманні усталені риси характеру та поведінки. Лисиця завжди хитрує, лев прагне влади, заєць усього боїться, віслюк постійно пошнивається в дурні. Ключовою ознакою байки, як і народних казок про тварин, є *алегорія* — перенесення людських якостей і стосунків, загальних уявлень про них на конкретні

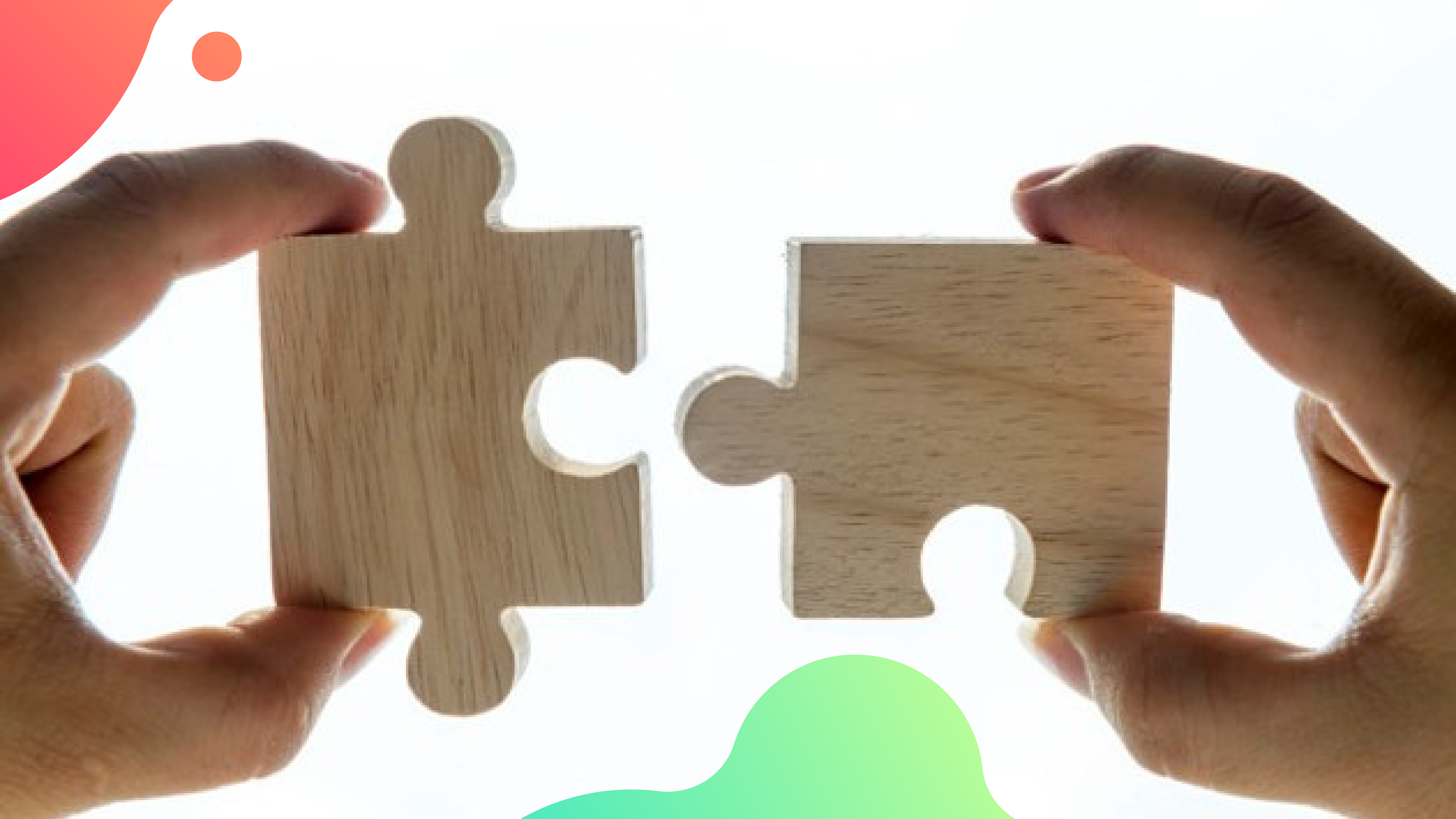
Е. Грісет. Езоп і півень.
1875 р.

образи (тварин, рослини, людей, предмети). Алегорія є способом інакомовлення, тобто коли мовиться про одне, а на увазі мається зовсім інше. Наприклад, образ вовка дає можливість байкареві викрити жорстокість, а потім показати несправедливість і беззаконня, до яких призводять ці якості. Алегоричні персонажі тварин віддзеркалюють світ людей, їхні стосунки, уявлення про чесноти та вади.

Найчастіше в байках розкриваються моральні хвороби людського суспільства: знушання сильних над слабкими, прагнення до багатства будь-якою ціною, жорстокість, надмірна довірливість, брехливість, свавілля, несправедливість та ін. Викриваючи вади, байкарі водночас уславлюють високі моральні якості людини, які завжди ціну-

42 МУДРІСТЬ БАЙКИ

МОДЕЛЬНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ

"ЛІТЕРАТУРА"
"ЧИТАННЯ"
"ЧИТАЦЬКА
МАЙСТЕРНІСТЬ"

Класи – 5 – 6

адаптаційний період базової школи

Кількість годин

4 годин на тиждень

Перелік тем:

Художні тексти/медіатексти

Твори оповідної літератури

- Міфи, легенди, перекази
- Казки (народні й літературні)
- Пригодницькі твори
- Фантастичні твори й фентези
- Алегоричні твори
- Історичні твори
- Комікси

Ліричні твори

- Народна обрядова поезія
- Поетичні твори

Драматичні твори

- Драма
- Комедія

Інформаційні тексти/медіатексти

- Газетні й журнальні статті про літературу
- Інформаційні тексти про культуру
- Біографічні й автобіографічні тексти

БЛОК

Твори оповідної літератури

Цей блок орієнтований на вироблення в учнів здатності усвідомлено працювати з типовими жанрами оповідної художньої літератури (казка (фольклорна й літературна), легенда, переказ, міф, байка, притча, оповідання, повість), орієнтуватися в їхній тематичній, структурній, образній і мовній специфіці, доречно оперувати деякими літературознавчими поняттями під час їх аналізу (епос, жанр, структура тексту (сюжет та його компоненти), позасюжетні елементи (портрет, пейзаж, інтер'єр, відступи), автор та образ оповідача, образ героя, головні й другорядні персонажі, реалістичне, фантастичне, повтор (ретардація), діалог тощо), а також використовувати набуті знання для власної творчості. Останнє є особливо значущим у контексті цього блоку завданням, адже саме під час створення індивідуальних або групових зразків оповідних творів в учнів буде можливість показати глибину розуміння теоретичного матеріалу, засвоєного під час роботи з фольклорними й авторськими оригінальними й перекладними творами.

Проблемні питання

- 1** Навіщо люди почали створювати оповіді і до цього часу продовжують це робити?
- 2** Хто автори оповідей? Як у творі відбивається час?
- 3** Що може стати предметом оповіді? Чим можна захопити читача?
- 4** Як не загубитися в морі оповідей і легко їх запам'ятовувати?
- 5** У чому різниця між оповідними творами?
- 6** Як побудовані оповідні твори? Які мовні особливості в різних оповідей?

СТРУКТУРА БЛОКУ

Етап 2

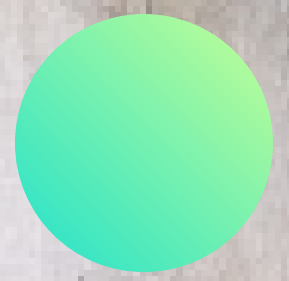
Вибір текстів, їх дослідження та обговорення досвіду

Етап 2

Поглиблене дослідження окремих видів оповідних текстів

Етап 3

Створення власного творчого продукту

ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ

Актуалізація опорних понять.

Робота в класній / шкільній бібліотеці.

Добір текстів, обговорення мотивів відбору. Створення каталогу

Обговорення основ класифікації.

Класифікація за різними підставами (тема, період, культура, жанр)

Підготовка й представлення презентацій творів певної групи

Читання текстів (індивідуально, у групах).

Розроблення й презентація "моделі жанру" (структура, мовні особливості).

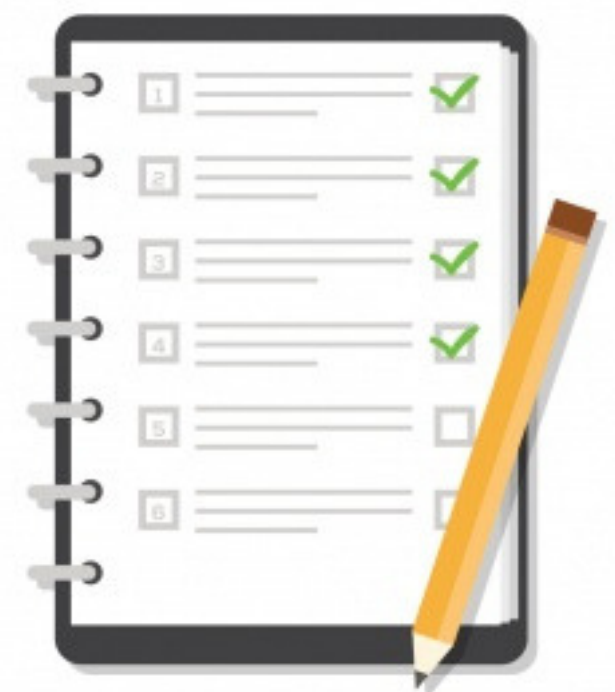
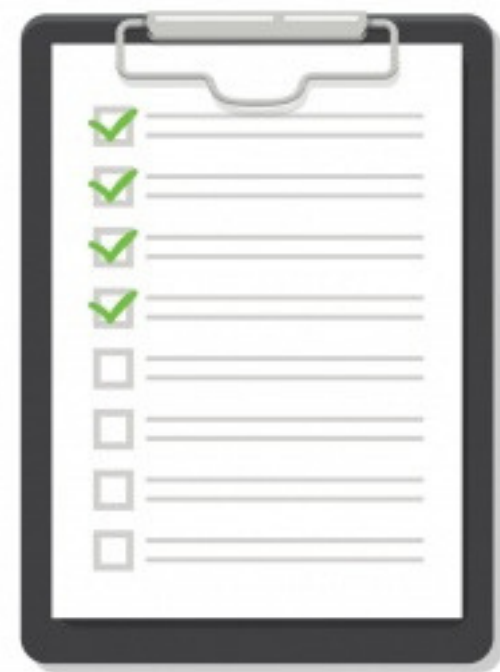
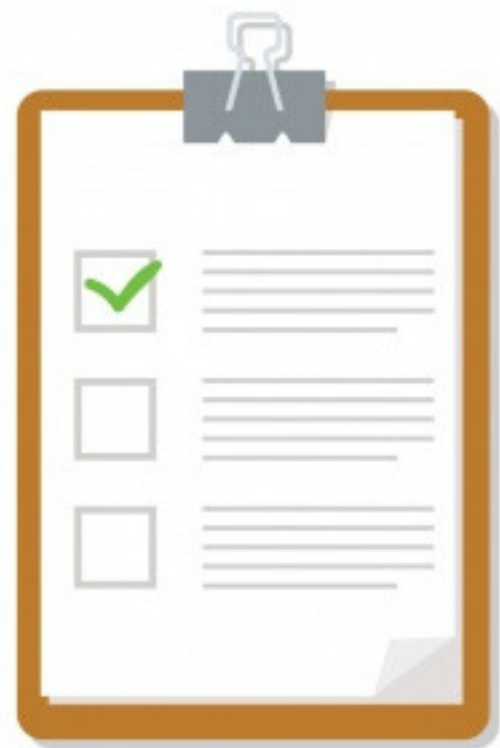
Дискусія щодо текстів для поглибленого опрацювання

Робота в класі з поглиблення уявлень про ознаки жанрів, про риси спільного й відмінного в них (тематика, структура, оповідач, герої, мовні засаоби)

Ігри "Здогадайся за початком, що буде далі; фрагментом, який це жанр"

Драматизація типових моделей

Оформлення порад для автора-початківця

КОД

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

6 МОВ 1.Х.Х

Зосереджується на основних ідеях і змісті почутого або на значущих деталях

6 МОВ 2.Х.Х

Пояснює свій вибір тексту/медіатексту, спираючись на назву, зміст, анотацію, оформлення, окремі структурні й мовні ознаки тексту/медіатексту

6 МОВ 3.Х.Х

Створює невеликі за обсягом тексти / медіатексти визначених типів, стилів і жанрів, ураховуючи мету та адресата

6 МОВ 4.Х.Х

Пояснює очевидні закономірності функціонування мовних одиниць у тексті

ЩО ОСОБЛИВОГО В ПРОПОНОВАНОМУ ПІДХОДІ?

Не нам дають,
а нас запитують,
нас спонукають!

Не нам дають,
а ми шукаємо,
досліджуємо,
обстоюємо!

Не нам дають,
а ми беремо, щоб
зрозуміти, як це
влаштовано!

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Запитання...

